

1. Shrnutí

Sídelní struktura

Kraj tvoří 215 samosprávných obcí, z toho 39 měst. Více než 31 % obcí spadá do velikostní skupiny s méně než 500 obyvateli a žije zde necelých 6 % obyvatel kraje. Naproti tomu do tří největších měst Libereckého kraje je soustředěno 42,4 % obyvatel. Podíl městského obyvatelstva činí 77,0 %, tj. 4. nejvyšší hodnota mezi kraji České republiky. Hustota obyvatel je lehce nadprůměrná.

K 26. 3. 2021 mělo na území Libereckého kraje zároveň obvyklý i registrovaný (dříve trvalý) pobyt 423 011 osob. K registrovanému pobytu je pak v kraji přihlášeno 436 947 osob.

Obyvatelstvo

K 26. 3. 2021 bylo v Libereckém kraji sečteno 435 220 obyvatel s obvyklým pobytem, tj. 4,1% podíl na republikovém počtu obyvatel.

Osoby v produktivním věku 15–64 let tvořily 62,7 % (o 7,0 p. b. méně než při sčítání v roce 2011), obyvatelé starší 65 let 20,9 % (+5,5 p. b.), 16,4 % reprezentovaly děti do 14 let (+1,5 p. b.).

Průměrný věk obyvatel kraje dosáhl 42,7 let, oproti sčítání 2011 se zvýšil o 2 roky a odpovídá průměrnému věku obyvatel České republiky. Index stárí v kraji dosáhl hodnoty 127,8 a pohyboval se nad republikovým průměrem (127,0).

Z hlediska rodinného stavu tvořily největší část obyvatel kraje starších 15 let osoby žijící v manželství (44,3 %), následovali svobodní (31,9 %), rozvedení (15,7 %) a ovdovělí (8,0 %). V registrovaném partnerství žilo 188 osob.

V kraji bylo sečteno 184 947 žen ve věku 15 a více let, na otázku o počtu narozených dětí neodpovědělo 2,3 % z nich. Ženy, které na tuto otázku odpověděly (180 767 osob), přivedly na svět 293 496 živě narozených dětí, v přepočtu na 1 000 žen je to 1 624 živě narozených dětí. Nejčastěji byly zastoupeny ženy se 2 dětmi (44,0% podíl), následovaly ženy bezdětné (20,4 %).

Na území kraje mělo své obvyklé bydliště 19 187 osob s cizím státním občanstvím, tj. 4,4 % obyvatel kraje. Největší skupinu cizinců reprezentovali občané Ukrajiny (32,7 % celkového počtu osob s cizím státním občanstvím a 1,4 % z počtu obyvatel kraje). Následovali občané se slovenským státním občanstvím (19,3% podíl na celkovém počtu cizinců) a s občanstvím Vietnamu (9,5 %).

Možnosti neodpovědět na otázku národnosti v kraji využilo 34,1 % obyvatel. K české národnosti se přihlásilo 94,8 % osob, které otázku na národnost vyplnily. Z dalších národností byla nejčastěji deklarována národnost slovenská (2,0 %) a ukrajinská (1,3 %).

Na dobrovolnou otázku o náboženské víře v kraji neodpovědělo 30,4 % obyvatel. Ke konkrétní církvi, náboženské společnosti nebo směru se hlásí 6,6 % obyvatel kraje a 9,5 % osob, které na otázku odpověděly. Za věřícího nehlásícího se k žádné církvi či náboženské společnosti a směru se označilo 6,9 % obyvatel kraje a 9,9 % osob, které na otázku o víře odpověděly.

V kraji bylo sečteno 211 929 rodáků, tj. 48,7 % z celkového počtu obyvatel.

Obyvatelé kraje měli nejčastěji střední vzdělání včetně vyučení bez maturity (36,7 %), dalších 33,6 % představovaly osoby se středním vzděláním s maturitou, nástavbovým nebo vyšším odborným vzděláním. Vysokoškolské vzdělání deklarovalo 14,2 % populace kraje starší 15 let.

V kraji bylo evidováno 435 091 bydlících osob, z toho 95,8 % z nich žilo v bytech. Osoby bydlící v zařízeních tvořily 2,0 % a osoby mimo byty a zařízení 2,2 % bydlícího obyvatelstva. V kraji bylo sečteno také 129 osob bez domova.

Ekonomická aktivita obyvatelstva

Pracovní sílu tvořilo 225 481 osob, tj. 51,8 % populace kraje. Mimo pracovní sílu se nacházelo 203 599 osob (46,8 % obyvatel kraje), v případě 1,4 % populace se ekonomickou aktivitu nepodařilo zjistit. Téměř 95 % pracovní síly tvořili zaměstnaní, 5,1 % připadlo na nezaměstnané.

Naprostou většinu zaměstnaných reprezentovali ostatní zaměstnaní (84,5 %). Pracující důchodci se na zaměstnaných podíleli 11,3 % (při sčítání 2011 5,5 %), jejich počet je oproti sčítání před deseti lety 2,4krát vyšší.

Mezi osobami mimo pracovní sílu byli nejsilněji zastoupeni nepracující důchodci (47,9 %), následovali žáci a studenti (30,1 %) a dále osoby v domácnosti, děti předškolního věku a ostatní závislé osoby (17,3 %).

Z pohledu věku byly v rámci pracovní síly nejpočetněji zastoupeny osoby 45–49leté (15,5 % pracovní síly kraje). Do této skupiny patřilo 14,6 % mužů a 16,6 % žen. V případě nezaměstnaných vykazují muži nejvyšší podíl nezaměstnaných mezi 40. až 44. rokem (11,6 %), ženy ve věku 55–59 let (13,3 %).

Z hlediska vzdělání je v rámci pracovní síly nejsilněji zastoupena skupina osob s úplným středním vzděláním s maturitou (včetně vyššího odborného a nástavbového vzdělání) s podílem 37,8 % a dále skupina se středním vzděláním bez maturity včetně vyučených (36,3% podíl). Osoby s ukončeným vysokoškolským vzděláním se na pracovní síle podílely 17,8 %.

Největší část zaměstnaných z Libereckého kraje pracovala v odvětví průmyslu (36,7 %), konkrétně ve zpracovatelském průmyslu (33,9 %).

Mezi zaměstnanými převažovali z 83,9 % zaměstnanci, v pořadí druhí byli pracující na vlastní účet (14,9 %), zaměstnavatelé (podnikatelé se zaměstnanci) tvořili 1,1 % zaměstnaných. Muži měli výrazně vyšší zastoupení ve skupině osob pracujících na vlastní účet a ve skupině zaměstnavatelů. Ženy byly častěji v pozici zaměstnance.

Z hlediska hlavních tříd zaměstnání byli v kraji mezi zaměstnanými nejvyšší měrou zastoupeni techničtí a odborní pracovníci (17,4 % zaměstnaných), specialisté a obsluha strojů a zařízení, montéři (shodně 17,3 %), řemeslníci a opraváři (14,7 %) a pracovníci ve službách a prodeji (14,4 %).

Zastoupení žen v rámci pracovní síly kraje se výrazně odlišuje od zastoupení žen v celé populaci kraje. V obyvatelstvu celkem mají ženy vyšší podíl než muži, naopak v pracovní síle převažují muži. Jako důvody vyššího zastoupení žen mezi osobami mimo pracovní sílu lze uvést rodičovskou dovolenou, vyšší zastoupení mezi osobami v domácnosti, odchod do důchodu v nižším věku a také výrazně vyšší podíl žen mezi obyvateli kraje ve věku 65 a více let.

Vyjížd'ka a dojížd'ka do zaměstnání a školy

V době sčítání dojíždělo za prací v rámci obce 142 059 (40,2 %) zaměstnaných osob kraje. Mimo obec obvyklého bydliště vyjíždělo 84 937 zaměstnaných obyvatel Libereckého kraje, z toho 72,5 % denně. Do zahraničí za prací směřovalo 1 879 osob.

Z pohledu prostorového typu vyjížd'ky převažoval v Libereckém kraji pohyb do jiné obce okresu (56,0 % osob z celkového počtu vyjíždějících z obce). Druhým nejrozšířenějším typem vyjížd'ky byla vyjížd'ka do jiného kraje (18 551 osob, tj. 21,8 % vyjíždějících) a třetím do jiného okresu kraje (16 917 osob, 19,9 %).

Ve struktuře vyjíždějících do zaměstnání mimo obec svého obvyklého pobytu převažovaly ze 46,1 % osoby, které pracovaly v průmyslových odvětvích.

K cestě do zaměstnání využívalo 64,6 % dojíždějících osobní automobil. Pouze pěšky do zaměstnání docházelo 13,8 % dojíždějících.

Ve skladbě vyjíždějících i dojíždějících podle nejvyššího dosaženého vzdělání převažovaly z 37,2 %, resp. z 37,6 %, zaměstnané osoby s úplným středním vzděláním s maturitou a vyšším odborným vzděláním (vč. nástavbového, pomaturitního a konzervatoře). Dalších necelých 35 % migrujících osob za zaměstnáním v obou směrech měla střední vzdělání vč. vyučení bez maturity. Vysokoškolské vzdělání vykázalo 18,5 % vyjíždějících a 17,5 % dojíždějících mimo obec.

Do školy dojíždělo 59 905 žáků a studentů Libereckého kraje, z toho 36 770 osob (61,4 %) v rámci obce, mimo obec obvyklého bydliště vyjíždělo 23 135 žáků a studentů, z toho 64,1 % denně. Do zahraničí za studiem vyjíždělo pouze 287 osob.

Z pohledu prostorového typu vyjížděky převažoval v Libereckém kraji pohyb do jiné obce okresu (12 941 osob, tj. 55,9 % z celkového počtu vyjíždějících z obce). Druhým nejrozšířenějším typem vyjížděky byla vyjížděka do jiného kraje (5 286 osob, tj. 22,8 % vyjíždějících), třetím vyjížděka do jiného okresu kraje (4 621 osob, 20,0 %).

Osobní automobil na cestě do školy využívalo 7 635 dojíždějících, což je více než pětina z 36 924 zjištěných hodnot. Pro žáky a studenty v Libereckém kraji je však dominantní docházka do školy pěšky (29,0 %).

Domácnosti

V Libereckém kraji bylo sečteno celkem 201 102 hospodařících domácností, ve kterých žilo 427 871 osob, jedna domácnost byla v průměru tvořena 2,13 členy.

Více než 58 % hospodařících domácností tvoří domácnosti rodinné, zbývajících 41,5 % připadá na domácnosti nerodinné. V případě rodinných domácností se z 97,8 % jedná o domácnosti tvořené jednou rodinou, nerodinné domácnosti představují především domácnosti jednotlivců (96,1 %).

V rámci rodinných domácností tvořených jednou rodinou převažují úplné rodiny (81,0 %) nad neúplnými (19,0 %). Mezi úplnými rodinami z 57,2 % převažují domácnosti bez závislých dětí, naopak ve většině neúplných rodin (63,0 %) závislé děti žijí.

Většinu úplných rodin v kraji tvoří manželské páry (75,4 %), na faktická manželství (neformální soužití druha a družky) připadá necelá čtvrtina (24,4 %) a podíl registrovaných či faktických partnerství (osob stejného pohlaví) tvoří 0,3 % úplných rodin. Ve struktuře neúplných rodin z 84,8 % převažují osamělé matky.

Více než polovina hospodařících domácností tvořených jednou rodinou v našem kraji nemá v péči žádné závislé dítě, 22,9 % těchto domácností se stará o jedno závislé dítě a zhruba pětina o 2 děti. Tři a více závislé děti vychovává 4,3 % uvedených domácností.

V bytech bydlí 115 645 rodinných domácností, tj. 79,4 % úplných rodin, 18,4 % neúplných rodin tvořených jednou rodinou a 2,2 % domácností tvořených 2 a více rodinami. Úplné rodiny nejčastěji žijí v bytě ve vlastním domě (47,7 %), v případě neúplných rodin je na prvním místě nájemní bydlení (28,9 %) a s mírným odstupem následuje bydlení ve vlastním domě (28,6 %).

V manželství nejčastěji žily ženy ve věku 45–54 let (22,6 % všech manželských párů) a 65–74 let (20,9 %). Mužům je v manželství nejčastěji 65–74 let (23,1 %), až poté 45–54 let (22,3 %). Téměř 61 % manželských párů byla bez závislých dětí. V průměru tak na jeden manželský pár připadlo 0,67 závislých dětí.

V nesezdaných soužitích nejčastěji žily osoby ve věku 25–44 let (v případě mužů 53,5 % a v případě žen 56,9 % faktických manželství). I v tomto případě, i když v menší míře než u manželských párů, se v úhrnu jednalo zejména o rodiny bez závislých dětí (45,4 %). Na jedno faktické manželství připadlo 0,87 závislého dítěte.

Bezmála 46 % mužů žijících v sezdaných a nesezdaných soužitích bylo vyučeno, za nejvyšší dosažené vzdělání větší části manželek a partnerek bylo označeno úplné střední vzdělání s maturitou, vyšší odborné a nástavbové vzdělání (39,8 %). Ženy častěji než muži uváděly základní a neukončené (9,6 % v případě žen a 5,7 % v případě mužů) a vysokoškolské vzdělání (18,4 % u žen, 16,7 % u mužů).

Muži v sezdaných i nesezdaných svazcích oproti ženám vykazují vyšší podíl zaměstnaných (70,9 % mužů vs. 60,5 % žen), nižší podíl nezaměstnaných (1,8 % vs. 2,9 %) a nižší podíl osob mimo pracovní sílu (27,3 % vs. 36,6 %). Z hlediska postavení v zaměstnání pracují muži častěji na vlastní účet (20,7 % zaměstnaných mužů, 10,2 % zaměstnaných žen) a jako zaměstnavatelé (1,8 %, resp. 0,9 %).

Ženy v čele neúplných rodin jsou v průměru mladší než muži – nejčastěji ve věku 35–44 let, u mužů převažuje věková kategorie 45–54 let. V čele neúplné rodiny stojí nejčastěji rozvedená osoba – na straně žen 43,5 %, na straně mužů 49,7 %.

Z hlediska vzdělání osoby v čele neúplné rodiny převažuje u obou pohlaví střední vzdělání včetně vyučení bez maturity. Zastoupení vysokoškolsky vzdělaných osamělých otců a matek je v kraji téměř shodné (12,4 % u mužů a 12,7 % u žen).

Mezi ženami v čele neúplných rodin je oproti mužům vyšší zastoupení osob mimo pracovní sílu (29,4 % žen, 22,7 % mužů). Muži mají naopak převahu v podílu zaměstnaných (73,9 %, ženy 64,7 %), zejména pak v případě osob pracujících na vlastní účet (21,8 % mužů, 8,0 % žen). Podíl nezaměstnaných osamělých žen činí 5,9 %, mužů 3,4 %.

Mezi domácnostmi jednotlivců mají převahu svobodní muži (25,8 %), následují ovdovělé ženy (19,0 %), rozvedené ženy a rozvedení muži (16,8 %, resp. 16,3 %) a svobodné ženy (10,3 %).

Více než 62 % samostatně žijících žen spadá do věkové kategorie 60 a více let, nejvyšší měrou je pak zastoupena kategorie 70–79 let (26,6 %). Naproti u domácností jednotlivců mužů je možné nejvyšší intenzitu sledovat ve věkové skupině 40–49 let (21,9 %).

Samostatně žijící muži byli nejčastěji zaměstnaní (69,2 % domácností jednotlivců-mužů) a o nepracující důchodce se jednalo pouze u 24,0 % těchto domácností. Samostatně žijící ženy byly především nepracující seniorky (56,5 %) a statut zaměstnaná uvedlo 39,4 % těchto domácností.

Převážná většina domácností jednotlivců bydlí samostatně v bytě (85,8 %). Tito jednotlivci užívají především byty nájemní/pronajaté (32,3 %) a průměrná velikost jejich bytu je 65,9 m².

V roce 2021 bylo v našem kraji sečteno 3 260 vícečlenných nerodinných domácností, které byly z 94,0 % dvoučlenné. Prarodiče s vnoučaty představovaly 14,4 %, tj. 468 domácností.

V bytech žije 98,9 % vícečlenných nerodinných domácností a z 95,2 % se jedná o 1 hospodařící domácnost. Z hlediska právního důvodu užívání bytu se pak nejčastěji jedná o byty nájemní/pronajaté (39,0 % vícečlenných domácností).

Domy a byty

Na území kraje bylo sečteno 98 458 domů, z toho 80,7 % představovaly domy obydlené. Největší část obydlených domů tvořily rodinné domy (85,0 %).

Za posledních dvacet let bylo postaveno nebo zrekonstruováno 21,9 % všech sečtených obydlí s byty, u kterých byl údaj o výstavbě či rekonstrukci zjištěn. Nejčastěji však byly obydlí s byty postaveny nebo zrekonstruovány v roce 1919 a dříve (19,8 %).

Průměrné stáří obydlí s byty dosáhlo 60,5 let, tj. o 8,6 roku více, než činil celorepublikový průměr.

Ve struktuře obydlí s byty podle zjištěného vlastníka dominovaly fyzické osoby (87,5 %).

Nejčastěji byly obydlí s byty postaveny z kamene, cihel a tvárnic (82,8 %).

Z hlediska technické vybavenosti obydlí s byty zaostával kraj proti celorepublikovému průměru ve všech základních parametrech.

K 26. 3. 2021 bylo v kraji sečteno 227 144 bytů, z toho 82,6 % bytů bylo obydlí. Více než polovina obydlí se nacházela v bytových domech.

Téměř polovinu obydlí vlastní fyzická osoba – v rámci rodinných domů její zastoupení představuje 96,8 %, u bytových domů pouze 12,6 %. Byty v bytových domech jsou z více než dvou třetin ve spoluvlastnictví vlastníků bytů (jednotek).

Z hlediska právního důvodu užívání bytu a zjištěných hodnot bylo 37,7 % obydlí ve vlastním domě, 26,8 % v osobním vlastnictví a 24,0 % bytů představovaly byty nájemní.

Nejvíce obydlí je z období 70. a 80. let minulého století (20,6 %, resp. 17,9 %) s tím, že jednoznačně převažují byty v bytových domech.

Plyn byl zaveden do 56,0 % obydlí, vodovod v bytě byl deklarován v případě 99,4 % bytů a na kanalizaci bylo připojeno 71,2 % obydlí v kraji.

Ve 32,8 % obydlí bylo vytápění řešeno ústředním topením s vlastním zdrojem (v bytě), ústřední domovní vytápění využívalo 28,8 % a ústřední dálkové pak 26,0 % obydlí. V nejmenší míře pak byla evidována lokální topidla (kamna), a to u 9,8 % bytů.

Hlavním zdrojem vytápění je v našem regionu plyn (37,2 %). Teplo z kotelny mimo dům využívalo 27,1 % obydlí, 11,4 % bytů topilo dřevem či dřevěnými peletami, 11,1 % bytů využívalo k topení elektřinu. Uhlí, koks nebo uhelné brikety jako hlavní zdroj energie bylo uvedeno u 9,8 % obydlí v kraji.

Celková plocha na 1 obydlí byt v našem kraji v průměru činila 85,3 m², tj. 112,1 m² v rodinných a 63,7 m² v bytových domech. Průměrná celková plocha bytu připadající na 1 osobu pak v obydlí bytech v našem kraji dosáhla 37,4 m².

Dlouhodobý vývoj

Mezi roky 1980 a 2021 nejvýrazněji vzrostl počet obcí s 200–499 obyvateli.

Počet obyvatel kraje zaznamenal nejvyšší nárůst mezi sčítáními v roce 1980 a 1991 (+3,4 %).

Od roku 1991 klesá počet obyvatel v nejmenších obcích do 199 obyvatel, dále v obcích s 5 000–19 999 obyvateli a 20 000–49 999 obyvateli. Naopak v kategorii obcí s 1 000–4 999 obyvateli byl zaznamenán nárůst počtu obyvatel.

Populace kraje stárne – mezi roky 1980 a 2021 se zastoupení dětí do 14 let v populaci kraje snížilo z 24,5 % na 16,4 %, podíl obyvatel starších 65 let se naopak zvýšil z 12,6 % na 20,9 %.

V populaci narůstá podíl svobodných (mezi roky 1991 a 2021 z 20,4 % na 31,8 %) a klesá zastoupení ženatých a vdaných (z 61,3 % na 44,1 %). Podíl rozvedených narůstá – z 8,8 % na 15,7 %.

Od roku 1980 se zvýšil podíl osob s úplným středním vzděláním s maturitou (z 15,8 % na 31,3 %) a vysokoškolským vzděláním (z 3,8 % na 13,2 %). Podíl osob se základním a neukončeným vzděláním poklesl (ze 46,5 % na 13,7 %).

Počet věřících klesá – v roce 1991 se za věřící považovalo 34,5 % obyvatel z těch, kteří na tuto otázku odpověděli, v roce 2021 to bylo již jen 19,4 % obyvatel.

Počet osob mimo pracovní sílu během posledních 40 let narůstal, od roku 1980 vzrostl o 8,2 %. V roce 2021 tvořili 48 % ekonomicky neaktivních nepracujících senioři, v roce 1980 jejich podíl představoval pouze 33,3 %.

Hospodařící domácnosti tvořené 1 rodinou představovaly v roce 1980 necelých 71 % všech hospodařících domácností, v roce 2021 jejich zastoupení pokleslo na 57,2 %. Snížení jejich podílu způsobil především nárůst domácností jednotlivců, jejich podíl na celkovém počtu hospodařících domácností se zvýšil z 23,8 % v roce 1980 na 39,9 % 2021.

Domovní fond kraje v roce 2021 čítal 98 458 domů, tedy o 19,6 % domů více než v roce 1980.

Bytový fond kraje v roce 2021 reprezentovalo 227 144 bytů, tj. o 38,6 % bytů více než v roce 1980. Počet bytů tak roste mnohem rychleji než počet obyvatel, který za stejné období zaznamenal pouze 5,8% nárůst.

Od roku 1980 dochází k poklesu počtu osob v bytě – v roce 1980 v průměru obývaly byt 2,85 osob, v roce 2021 se počet snížil na 2,22 osob.

